

HEMŞİRELİK VE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

*AN INVESTIGATION OF ATTITUDES TOWARDS THE ELDERLY OF NURSING AND PHYSICAL
EDUCATION STUDENTS*

Ar.Gör. Duygu BAYRAKTAR* Ar.Gör.Hülya YILMAZ* Prof.Dr.Leyla KHORSHTD*

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları AD.

Bu araştırma, 19-22 Kasım 2014 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen "3.Temel Hemşirelik Bakımı" adlı kongrede sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Sağlık eğitimi alan ve almayan üniversite öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumları arasında fark olabilir. Araştırma bir üniversitedeki hemşirelik ve beden eğitimi öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını ve etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı türdeki araştırmanın evrenini 2013-2014 öğretim yılında bir üniversitenin Hemşirelik Fakültesi (HF) ile Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda (BESYO) okuyan tüm öğrenciler (N=2522) oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçimi yapılmamıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 1009 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırmada veriler anket formu ve Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde varyans analizi ve t testi kullanılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kuruldan ve çalışmanın yapıldığı kurumlardan yazılı izin alınmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan HF öğrencilerinin yaş ortalamaları 20.42 ± 1.62 yıldır, %82.5'i kız öğrencidir, %49.2'si birinci sınıfta okumaktadır. %14.6'sı yaşlı ile aynı evde kalmıştır, %51.2'si ileride yaşlı ile aynı evde yaşamak istediğini belirtmiştir. BESYO öğrencilerinin yaş ortalamaları 21.94 ± 2.53 yıldır, %67.4'ü erkek öğrencidir, %54.5'inin ileride yaşlı ile yaşamayı istemediğini belirtmiştir.

HF öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ölçeği puan ortalaması 150.03 ± 21.88 , BESYO öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ölçeği puan ortalaması 150.10 ± 23.60 olarak bulunmuştur. HF ile BESYO öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. HF ile BESYO öğrencilerinin mezun olduğu lisenin, okuduğu sınıfın ve cinsiyetinin yaşlıya karşı tutumlarını etkilemediği bulunmuştur. Yaşlı ile aynı evde yaşamak isteyen HF ile BESYO öğrencilerinin yaşlıya karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Sonuç: Sağlık eğitimi alan ve almayan üniversite öğrencilerin yaşlılara ilişkin tutumları arasında fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, tutum, üniversite öğrencisi.

ABSTRACT

Objective: A difference can be between the attitudes against the elderly of university students who receive health education and who don't receive health education. The research was conducted to determine the attitudes towards the elderly of nursing and physical education students at a university

Methods: The population of this descriptive and sectional study was consisted of all students (N=2522) studying in the Nursing Faculty and Higher School of Physical Education of a university in 2013-2014 academic year. Sample was not selected in the study and students in all population were taken, as a result 1009 students who agree to participate in the study were consisted the sample. Students Identification Form, and Scale of Attitudes Towards the Elderly was used in the collection of the data. The institution's ethics committee approval and formal permission from the institution was obtained for conducting the study. Data were analyzed by using and t tests and analysis of variance.

Results: The average age of the surveyed students of Nursing Faculty was 20.42 ± 1.62 years, 82.5% of them were female, 49.2% of them were ongoing to the first year, 14.6% of them have been remained in the same house with the elderly, and 51.2% of them were stated that they want to live in the same house with the elderly in the future. The average age of the surveyed students of Higher School of Physical Education was 21.94 ± 2.53 years, 67.4% of them were male, and 54.5% of them were stated that they don't want to live in the same house with the elderly in the future. The mean subscale score of attitudes of Scale of Attitudes Towards the Elderly of students studying in the Nursing Faculty was found as 150.03 ± 21.88 , The mean subscale score of positive attitudes of Scale of Attitudes Towards the Elderly of students studying in the Higher School of Physical Education was found as 150.10 ± 23.60 . There was no significant difference between the mean score attitudes of students studying in the Higher School of Physical Education and those who studing in the Nursing Faculty. It was found that the gender, high school which they graduated, the class which they ongoing is not effected the attitudes of the students students in the Nursing Faculty and Higher School of Physical Education. It was found that the students in both faculty who want to live in the same house with elderly have has more positive attitudes towards the elderly.

Conclusion: A difference was not found between the attitudes against the elderly of university students who receive health education and who don't receive health education.

Key Words: Aged, attitude, university student.

GİRİŞ

Doğurganlık ve ölüm hızının azalması, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin gelişmesiyle birlikte dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır (Cankurtaran ve ark. 2006, Yılmaz ve Özkan 2010, Duyan ve Gelbal 2013, King, Roberts ve Bowers 2013), 2025 yılında 800 milyondan fazla yaşlı insanın olacağı tahmin edilmektedir (Duyan ve Gelbal 2013). Dünya nüfusunun yaşlanmasına paralel olarak Türkiye'de de yaşlı nüfus giderek artmaktadır (Duyan ve Gelbal 2013, Karadakovan 2014), 2010 yılındaki nüfus sayımında yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %7,1'e yükselmiştir ve

21. yüzyılın tüm dünyadaki beklentilere paralel olarak Türkiye’de de yaşlı yüzyılı olacağına işaret etmektedir (Beğer ve Yavuzer 2012).

Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, kronolojik ve sosyal yönleri ile sorunları olan bir süreçtir (Çilingiroğlu ve Demirel 2004). Yaşlanan nüfus, uluslararası sağlık bakım sisteminin yüz yüze geldiği ana konulardan biridir (Lovell 2006). Yaşlı nüfusun hızlı artışı ile ilerleyen zamanlarda sağlık bakım hizmetlerinden faydalanma, sağlık harcamalarının karşılanması, sosyal güvenlik kurumlarının örgütlenmesi, finansmanı, yeterli hizmet ve iş olanaklarında sorunların ortaya çıkabileceği öngörülmektedir (Soyuer ark. 2010). Hemşireler yaşlanan toplumun sağlık bakım sistemindeki giderek artan taleplerini karşılamada bir anahtar sağlık bakım sağlayıcısı olma durumundadırlar (King, Roberts ve Bowers 2013).

İnsanlar yaşlandıklarında yaşlanmaya bağlı olarak özgürlüklerinin kısıtlanacağı ve pek çok zorluk yaşayacakları düşüncesindedirler. Bu durum insanların yaşlanmaya karşı önyargı geliştirmelerine, yaşlılara karşı olumsuz tutum beslemelerine neden olmaktadır (Kulakçı 2010, Duyan ve Gelbal 2013). Yaşlılara karşı olumsuz ve ayrımcı tutumlar modern toplumlarda geleneksel toplumlara oranla çok daha fazladır (Lee 2009, Duyan ve Gelbal 2013). İnsanların, yaşlanma hakkında pek çok önyargısının olduğu, yaşlıların büyük çoğunluğunun ekonomik güvenceden yoksun, yalnız, çok fazla sağlık problemi yaşayan ve fiziksel ve zihinsel güçlerinin zayıf olduğuna inandıklarını göstermektedir (Happell 2002, Duyan ve Gelbal 2013). Yaşlanmaya karşı oluşan olumsuz tutumların, sağlık bakımı veren çeşitli meslek elemanları tarafından benimsendiği gözlenmektedir (Kulakçı 2010, Duyan ve Gelbal 2013, Oyetunde ve ark. 2013). Yaşlılara karşı olumsuz tutum, gelecekte yaşlanan nüfusun sorunlarını ağırlaştırabilir (Wang ve ark. 2009). Hemşirelerin yaşlılara karşı tutumu, verdikleri bakımın kalitesini etkileyebilir (Wang ve ark. 2009).

Acil sağlık hizmeti sunan bakım ortamlarında çalışan sağlık bakım çalışanlarının yaşlılara karşı tutumları ile geriatri ve rehabilitasyon kliniğinde çalışmayı isteme arasında yüksek bir ilişki saptanmıştır (Armstrong-Esther, Sandilands ve Miller 1989). Onkolojik tanısı olan hastalarla çalışan sağlık bakım çalışanlarının yaşlılara karşı tutumunu belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, yaşlılara karşı negatif tutum olduğu saptanmıştır (Kearney ve ark. 2000). Yaşlanan nüfus ve yaşlıların karmaşık gereksinimleri nedeniyle daha fazla sayıda gerontoloji hemşiresine gereksinim olduğu düşünülebilir (Evers ve ark. 2011).

Oyetunde ve ark.’nın (2013) hemşirelerin yaşlılara karşı tutumlarını belirlemek amacıyla yaptıkları bir çalışmada, hemşirelerin %73’ü yaşlılara bakım vermenin güç olduğunu, %80’den daha fazlası yaşlılara etkili bakım vermenin özel bir eğitim gerektirdiğini, %90’ı yaşlılara etkili bir bakımın özel geriatri servislerinde verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Gelecekte meslektaşlarımız, yaşlıların bakımı ile ilgili sorunların çözümü konusunda mücadele edeceklerdir (Lovell 2006, Wang ve ark. 2009). Yapılan bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı davranışlarının daha olumsuz olduğu bulunmuştur (Treharne 1990). Genç yetişkinlerin yaşlı insanlara karşı olumsuz

tutumlara sahip oldukları ve bunun yaşlı ayrımcılığı olgusuna dayalı olduğu ileri sürülmektedir (Slevin 1991). Yaşlılar ile çalışma isteği konusunda yapılan başka bir çalışmada ise hemşirelik öğrencileri (n:172) olumlu bir tutum göstermişlerdir (McKinlay ve Cowan 2003). Gençlerin yaşlılara karşı daha fazla pozitif tutum göstermeleri ile yaşlılara yönelik hizmetlerdeki kalitenin artacağı belirtilmektedir (Happell 2002).

İsveç'te 27 hemşirelik öğrencisi ile yapılan bir çalışmada, her öğretim yılının sonunda görüşme yapılarak, 3 yıllık hemşirelik eğitimleri süresince yaşlı hasta bakımını algılayışlarını nasıl geliştirdikleri incelenmiştir. Öğrencilerin tümü klinik günlüğü tutmuş ve bu öğrenci öyküleri fenomenolojik yöntemle analiz edilmiştir. Öğrencilerin yaşlı hasta bakımını algılayışlarını etkileyen 4 önemli konu ve bakım engeli olan 3 önemli konu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin deneyimsiz oldukları sade bir bakış açısından, ikinci yılda hastalarla daha derin ilişkiler kurabilmeye geçiş yaptıkları, sonunda 3. yılda kurumsal bakış açısını, en iyi bakımı sağlamak için gereken bilgi ve deneyime eriştikleri saptanmıştır (Fagerberg ve Ekman 1998).

Üniversiteler gençlerin yaşlılara karşı olumlu tutumlarını güçlendirecekleri yerlerdir (Duyan ve Gelbal 2013). Bir üniversite hastanesinde klinik uygulama yapmak öğrencilerin yaşlılarla etkileşimini artırabilir ve yaşlılara karşı daha olumlu bir tutum geliştirmelerine neden olabilir (Wang et al. 2009). Hemşirelik eğitiminin ve yaşlılarla birlikte çalışma deneyimlerinin öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarını olumlu şekilde etkilediği ileri sürülmektedir (Rogan ve Wyllie 2003). Michigan Üniversitesi'nde yapılan bu çalışmada tıp öğrencilerinin okula yeni başladığında yaşlılık hakkında çok az bilgiye sahip olduğunu, yaşlı bireylere karşı kısmen olumlu tutumları olduğunu göstermiştir (Fitzgerald ve ark. 2003).

Yapılan bir çalışmada, öğrenci hemşireler daha genç erkek hastalara oranla, 60-80 yaş grubundaki erkek hastalara karşı daha olumlu bir tutum göstermişlerdir (Giardina-Roche ve Black 1990). Dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı olası tutumunu ve kendi deneyimlerinin bu tutum üzerine olan etkilerini belirlemek amacıyla yapılan kalitatif bir çalışmada, beş tutum (yaşlıları sevme, yaşlıları normal birey olarak görme, yaşlı bireylere acıma, yaşlı bireyler tarafından engellenme ve gerontoloji hemşireliğinden nefret etme) saptanmıştır (Evers ve ark. 2011). Beden eğitimi öğrencilerin yaşlıya ilişkin tutumlarının belirlenmesi ile ilgili araştırmalara rastlanmamıştır. Sağlık eğitimi alan ile sağlık eğitimi almayan gençlerin yaşlılara karşı tutumlarında farklılık olabilir. Çalışmanın yürütüldüğü hemşirelik okulunda entegre eğitim sistemi uygulanmakta olup yaşlılık ile ilgili bilgiler birinci sınıftan itibaren ve daha sonraki yıllarda her konunun ilgili bölümünde sunulmaktadır. Öğrenci hem huzurevlerindeki uygulamalar sırasında hem de hastane uygulamaları sırasında yaşlı bireye bakım vermeyi öğrenmektedir. Sağlık eğitimi almayan ve yaşlı bireyler ile hemşirelik öğrencilerine göre daha az profesyonel ilişki kuran grup olmaları nedeniyle beden eğitiminde okuyan öğrenciler çalışma kapsamına alınmıştır.

Bu araştırma, bir üniversitedeki sağlık eğitimi alan hemşirelik ve sağlık eğitimi almayan beden eğitimi öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile kesitsel ve tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel nitelikte planlanan araştırmanın evrenini bir Hemşirelik Fakültesi ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören tüm öğrenciler (N=2522) oluşturmuştur. Çalışmada örneklem seçimi yapılmamıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden HF (n=721) ile BESYO'da (n=288) okuyan toplam 1009 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmaya katılım oranı %40'dır.

Veriler "Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği" ile ve araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket formu ile toplanmıştır. Anket formunda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, yaşlı ile aynı evde yaşama, yaşlıya bakım verme, yaşlı ile sosyal doyum alma, ileride yaşlı ile yaşama isteme durumuna ilişkin sorular yer almaktadır. Kogan (1961) tarafından insanların yaşlılara yönelik tutumlarını ölçme amacıyla geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlanma çalışması Duyan ve Gelbal (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçekte, 17 olumlu ve 17 olumsuz olmak üzere toplam 34 madde bulunmaktadır. Ölçeğin 18-34 arasında yer alan maddeler, olumlu maddelerdir. Ölçek kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum, biraz katılıyorum, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şeklinde 6'lı Likert tipindedir ve sıralanan kategoriler 1, 2, 3, 5, 6 ve 7 olarak puanlanmaktadır. Olumsuz tutumları gösteren ifadelerin puanlaması tersten hesaplanmaktadır. Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden alınabilecek puanlar 34-238 arasında değişmektedir. Yaşlılara yönelik alınan yüksek puanlar, yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip olduğunu belirtmektedir (Duyan ve Gelbal 2013).

Araştırmanın yapılabilmesi için etik kuruldan (18.02.2013 tarihli ve 61 sayılı) ve çalışmanın yapıldığı kurumlardan yazılı izin alındıktan sonra veriler 19 Aralık-2013-3 Ocak 2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı açıklanarak sözel onamları alınmıştır. Verilerin analizi SPSS programında yapılmıştır. Verilerin analizinde varyans analizi ve t testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler	Hemşirelik Fakültesi		Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	
	(HF)		(BESYO)	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş grubu				
17-20 yaş	436	60.5	88	30.6
21-24 yaş	270	37.4	160	55.6
25-35 yaş	15	2.1	40	13.9

Cinsiyet				
Kız	595	82.5	94	32.6
Erkek	126	17.5	194	67.4
Sınıf				
1.sınıf	355	49.2	57	19.8
2.sınıf	209	29.0	54	18.8
3.sınıf	113	15.7	65	22.6
4.sınıf	44	6.1	112	38.9
Yaşamı boyunca en uzun sürede yaşadığı yerleşim birimi				
İl	358	49.7	230	79.9
İlçe	275	38.1	52	18.1
Köy	88	12.2	6	2.1
Mezun olduğu lise				
Anadolu+Fen+Süper lise	458	63.5	61	21.2
Düz lise	208	28.8	169	58.7
Diğer liseler	41	5.7	58	20.1
Sağlık meslek lisesi	14	1.9	-	-
Aile yapısı				
Çekirdek aile	616	85.4	231	80.2
Geniş aile	89	12.3	41	14.2
Parçalanmış aile	16	2.2	16	5.6
TOPLAM (N=1009)	721	100.0	288	100.0

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalamaları 20.42 ± 1.62 yıldır ($n=721$), %60.5'i 17-20 yaş grubundadır, %82.5'i ($n=595$) kız öğrencidir, %49.2'si birinci sınıfta okumaktadır, %49.7'si yaşamı boyunca en uzun süre olarak ilde yaşamıştır, %63.5'i Anadolu lisesi mezunudur, %85.4'ü çekirdek aileye sahiptir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin ise yaş ortalamaları 21.94 ± 2.53 yıldır ($n=288$), %55.6'sı 21-24 yaş aralığındadır, %67.4'ü erkektir, %38.9'u dördüncü sınıfta okumaktadır, %79.9'u yaşamı boyunca en uzun süre geçirdiği yer ildir, %58.7'si düz lisesi mezunudur, %80.2'si çekirdek ailede yaşamaktadır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin Yaşlıyla İlgili Görüşlerine Göre Dağılımı

	HF		BESYO	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaşlı ile aynı evde yaşama				
Yaşayan	105	14.6	45	15.6
Yaşamayan	616	85.4	243	84.4
Yaşlıya bakım verme				
Bakım veren	121	16.8	51	17.7
Bakım vermeyen	600	83.2	237	82.3
Yaşlı ile iletişim kurmaktan sosyal doyum alma düzeyi				
Az	112	15.5	85	29.5
Orta	453	62.8	158	54.9
Çok	156	21.6	45	15.6
İleride yaşlı ile yaşamayı isteme				
İsteyen	369	51.2	131	45.5
İstemeyen	352	48.8	157	54.5
TOPLAM (N=1009)	721	100.0	288	100.0

HF öğrencilerin %14.6'sının yaşlı ile aynı evde kaldığı, %16.8'inin yaşlıya bakım verdiği, öğrencilere yaşlı ile sosyal doyum sorulduğunda; hemşirelik öğrencilerinin %62.8'inin orta düzeyde doyum aldığı, %51.2'sinin ileride yaşlı ile yaşamayı istediği bulunmuştur. BESYO öğrencilerin ise %15.6'sının yaşlı ile aynı evde kaldığı, %82.3'ünün yaşlıya bakım vermediği, %54.9'unun yaşlı ile iletişim kurmaktan orta düzeyde sosyal doyum aldığı, %54.5'inin ileride yaşlı ile yaşamayı istemediği saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinin Puan Ortalamalar

	HF			BESYO			TOPLAM		
	Min-max	X	SS	Min-max	X	SS	Min-max	X	SS
Toplam tutum puanı	49-231	150.03	21.88	73-264	150.10	23.60	49-264	150.05	22.37

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen toplam puan ortalaması 150.05 ± 22.37 'dir (Tablo 3). Ölçekte 136, nötral tutumu göstermektedir (Lee 2009). Sonuç olarak örneklem grubundaki tüm öğrencilerin yaşlılara karşı olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları

		HF X ± SS	BESYO X ± SS
Yaş grubu	17-20 yaş	148.70 ± 21.58	149.62 ± 27.58
	21-24 yaş	152.04 ± 22.49	149.70 ± 21.98
	25-35 yaş	152.53 ± 16.94	152.80 ± 20.57
		F=2.041, p=0.131	F=0.301, p=0.740
Cinsiyet	Kız	149.76 ± 22.33	149.71 ± 21.16
	Erkek	151.29 ± 19.68	150.29 ± 24.74
		t=-0.711, p=0.478	t=-0.197, p=0.844
Sınıf	1.sınıf	148.78 ± 22.23	152.14 ± 30.44
	2.sınıf	149.92 ± 20.70	146.81 ± 21.40
	3.sınıf	153.58 ± 22.33	146.72 ± 24.03
	4.sınıf	151.54 ± 22.99	152.62 ± 20.01
		F=1.454, p=0.226	F=1.366, p=0.253
Yaşamı boyunca en uzun sürede yaşadığı yerleşim birimi	İl	149.39 ± 21.80	150.03 ± 23.29
	İlçe	149.98 ± 21.58	148.34 ± 25.09
	Köy	152.78 ± 23.18	168.16 ± 16.83
		F=0.847, p=0.429	F=1.914, p=0.149
Mezun olduğu lise	Anadolu+Fen+S üper lise	150.46 ± 21.95	152.80 ± 22.56
	Düz lise	149.65 ± 22.12	149.62 ± 25.14
	Diğer liseler	147.73 ± 22.40	148.68 ± 19.89
	SML	148.42 ± 14.79	-
		F=0.254, p=0.859	F=0.537, p=0.585
Aile yapısı	Çekirdek aile	149.56 ± 21.32	150.81 ± 23.22
	Geniş aile	151.80 ± 23.13	148.85 ± 24.48
	Parçalanmış aile	158.37 ± 33.15	143.12 ± 26.94

		F=1.601, p=0.202	F=0.860, p=0.424
Yaşlı ile aynı evde yaşama	Yaşayan	149.84 ± 21.75	152.44 ± 29.87
	Yaşamayan	150.06 ± 21.92	149.67 ± 22.30
		t=-0.095, p=0.925	t=0.722, p=0.471

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde edilen puan ortalamalarının, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bağımsız değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde; HF ve BESYO öğrencilerin yaş grubunun, cinsiyetinin, okuduğu sınıfın, yaşamı boyunca en uzun sürede yaşadığı yerleşim biriminin, mezun olduğu lisenin, aile yapısının, yaşlı ile aynı evde yaşama durumunun yaşlıya karşı tutumlarını etkilemediği belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Yaşlılara İlişkin Görüşlerine Göre Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden Elde Edilen Toplam Puan Ortalamaları

		HF X ± SS	BESYO X ± SS
Yaşlıya bakım verme	Bakım veren	153.24 ± 22.77	151.86 ± 28.78
	Bakım vermeyen	149.38 ± 21.66	149.73 ± 22.38
		t=1.773, p=0.077	t=0.585, p=0.559
Yaşlı ile iletişim kurarken sosyal doyum alma düzeyi	Az	138.60 ± 24.64	145.02 ± 19.65
	Orta	148.99 ± 19.73	148.62 ± 22.85
	Çok	161.26 ± 20.72	164.91 ± 27.41
		F=40.269, p=0.000*	F=11.984, p=0.000*
İleride yaşlı ile yaşamayı isteme	İsteyen	157.67 ± 19.88	157.12 ± 21.54
	İstemeyen	142.02 ± 21.03	144.25 ± 23.71
		t=10.270, p=0.000*	t=4.820, p=0.000*

Yaşlıya bakım veren ve vermeyen HF ve BESYO öğrencilerinin yaşlıya karşı tutumları arasında fark olmadığı belirlenmiştir. Yaşlı ile iletişim kurmaktan sosyal doyum alma düzeyinin HF öğrencilerinin (F=40.269, p=0.000) ve BESYO öğrencilerinin (F=11.984, p=0.000) yaşlılara karşı tutumunu etkilediği saptanmıştır. İleride yaşlı ile yaşamak istemenin HF (t=10.270, p=0.000) ve BESYO öğrencilerinin (t=4.820, p=0.000) tutumunu etkilediği bulunmuştur (Tablo 5).

Bu araştırmada HF ve BESYO öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları incelenmiş, iki farklı bölümde eğitimlerini sürdüren üniversite öğrencilerinin yaşlılara karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bu sonucun her iki gruptaki öğrencilerin ülkemizde yaşlılara yönelik değer yargıları konusunda ailesel ve çevresel etkilenme ile ilişkili olabileceği söylenebilir. Tarihsel olarak sağlık bakım profesyonellerinin yaşlılara karşı tutumu, genel toplumun tutumuna çok benzerdir (Lovell 2006).

Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı tutumlarını belirlemek ve gelecekte yaşlı ile çalışmayı tercih edip etmeyeceğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, öğrencilerin tutum puanı (149.13) yüksek bulunmuştur ve eğitimleri tamamlandığında bu puan daha da artmıştır (King, Roberts ve Bowers 2013).

Tıp Fakültesinde okuyan öğrenciler ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin eğitimlerinde edindikleri bilgilerin ve deneyimlerin, onların yaşlı bireylere karşı tutumlarını etkilediği ve geriatri eğitimine birinci sınıftan başlanması gerektiği vurgulanmıştır (Cankurtaran et al.2006). Tıp ve hemşirelik öğrencilerinin (n=275) Çinli yaşlı popülasyona ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, yaşlı tutum puan ortalaması 144.30 ± 17.89 olarak tespit edilmiştir (Wang et al. 2009). Yaşlılık ile ilgili bilgilerini arttırsalr ve yaşlılara karşı tutumlarını olumlu yönde değiştirirlerse yaşlılarla çalışmaya istekli olup olmayacaklarını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin %25-52'sinin 3 yıl sonra yapılan post-testte yaşlılarla çalışmak istediklerini belirtmişler ve ana kampüsteki öğrenciler post-testte anlamlı derecede daha az olumsuz tutum göstermişlerdir (Shoemake, Bowman, Lester 1998).

Ortaokul öğrencilerine, öğrenci hemşirelere, mezun hemşirelere yaşlı tutum ölçeğinin uygulandığı bir çalışmada, yaşlılara karşı olumsuz tutum göstermedikleri, ancak hemşirelik okulunda okumanın ya da hemşire olmanın daha olumlu bir tutuma yol açmadığı bulunmuştur (Slevin 1991).

HF ve BESYO öğrencilerin yaş grubunun yaşlıya karşı tutumlarını etkilemediği saptanmıştır. İsveç'te yapılan bir çalışmada 25 yaş altı hemşirelik öğrencilerin yaşlılara karşı daha pozitif tutum sergiledikleri tespit edilmiştir (Söderhamn ve ark. 2001). Çalışmada, her iki gruptaki öğrencilerin yaş gruplarının yaşlıya karşı olumsuz tutumunu etkilemediği saptanmıştır. Wang ve ark'nın (2009) çalışmasında kız öğrencilerin, yaşça daha küçük olanların ve hemşirelik öğrencilerinin tutumları daha olumlu bulunmuştur.

Ürdün'de yapılan bir çalışmada erkek hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı daha olumlu tutum gösterdikleri saptanmıştır (Hweidi ve Al-Obeisat 2006). Slevin'in çalışmasında (1991) erkeklere oranla kadınlarda daha az olumsuz tutum görülmüştür. Benzer bir çalışmada kız öğrencilerin yaşlı bireylere karşı olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Güven ve ark. 2012). Çalışmada cinsiyetin yaşlılara yönelik tutumu etkilemediği tespit edilmiştir (Tablo 4). Bu sonuç literatür ile uyumlu bulunmamıştır ve her iki cinsiyetteki öğrencilerin toplumda yaşlılığa ilişkin benzer bilgi ve deneyimler edinmesine bağlanabilir.

Hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre yaşlanma ve yaşlılığa yönelik daha olumlu düşünce ve görüşlere sahip oldukları ortaya konmuştur (Kulakçı 2010). Hughes ve ark.'nın (2008) yaptığı bir çalışmada dördüncü sınıfta okuyan tıp öğrencilerinin ilk yıla göre yaşlılara karşı daha iyi tutum gösterdikleri saptanmıştır. Hemşirelik eğitiminin ilk ve son sınıf öğrencilerinde yaşlılara karşı tutumlarının nasıl etkilendiği arasında farklılık bulunmuştur. Fakültede okuyan hemşirelik öğrencilerinin 4 yıllık eğitim süreçleri boyunca tutumlarının değişmediği saptanmıştır ancak 2. ve 4. sınıfın başlangıcında olumlu tutumda azalma olduğu, olumsuz tutumda yükselme olduğu ortaya çıktığı, ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Holroyd ve ark. 2009). Çalışmamızda HF öğrencilerinin okuduğu sınıf yaşlılara yönelik tutumunu etkilememiştir (Tablo 4). Bu sonuç farklı sınıflarda okuyan öğrencilerin eğitim ortamında yaşlılığa ilişkin benzer deneyimler edinmesine bağlanabilir.

Kırsal bölgede yaşayan yaşlılar sosyal, ekonomik ve bakım ile ilgili daha az sorun yaşamaktadır. Kentsel bölgede yaşlı aile üyesi ile aynı evi paylaşma zorunluluğu, kuşak çatışması, ekonomik güçlükler aile dinamiklerinin bozulmasına neden olmaktadır (Karadakovan 2014). Çalışmamızda HF ve BESYO öğrencilerinin yaşamı boyunca en uzun sürede yaşadığı yerleşim birimi yaşlılara yönelik tutumunu etkilememiştir (Tablo 4). Bu sonuç yaşamı boyunca en uzun süre farklı yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilerin toplumdan benzer biçimde etkilenmelerine bağlanabilir.

Güven ve ark.'nın (2012) çalışmasında normal lise mezunlarının yaşının yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puanlarının süper/fen/özel lise ve kolej mezunlarından yüksek olduğu bulunurken çalışmamızda öğrencilerin mezun olduğu lise yaşlı tutumunu etkilememiştir.

Yaşlı ile iletişim kurarken algılanan sosyal doyum düzeyi arttıkça, hem HF hem de BESYO öğrencilerin tutum puanlarında artma olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Bu doğal ve beklenen bir sonuçtur. Yaşlı ile aynı evde yaşamak isteyen HF ve BESYO öğrencilerinin yaşlıya karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur (Tablo 5). Bu sonuç, yaşlı birey ile aynı evde yaşayan HF ve BESYO öğrencilerinin bu yakın iletişim sırasında olumlu deneyim yaşamalarına bağlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık eğitimi gören HF ile sağlık eğitimi görmeyen BESYO'nda okumakta olan üniversite öğrencilerin yaşlılara ilişkin tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($t=0.047$, $p=0.963$) ancak her iki gruptaki öğrencilerin yaşlılara karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır.

Yaşlı ile iletişim kurarken algılanan sosyal doyum düzeyi arttıkça, hem HF hem de BESYO öğrencilerin tutum puanlarında artma olduğu saptanmıştır Yaşlı ile aynı evde yaşamak isteyen HF ve BESYO öğrencilerinin yaşlıya karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Üniversite öğrencilerine yaşlı bireyler ile etkileşimde bunabilecekleri aktivitelerin sosyal sorumluluk kapsamındaki derslerde planlanması ve yürütülmesi,
- Çalışmanın daha geniş bir örnekleme tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Armstrong Esther CA, Sandilands ML, Miller D. Attitudes and Behaviours of Nurses Towards The Elderly in An Acute Care Setting. *J Adv Nurs* 1989; 14(1): 34-41. (abstract).
- Beğen T, Yavuzer H, Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim* 2012; 25: 1-3.
- Cankurtaran M, Halil M, Ulger Z ve ark. Influence of Medical Education on Students' Attitudes Towards The Elderly *Journal of The National Medical Association* 2006; 98(9):1518-1522.
- Çilingiroğlu N, Demirel S. Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics* 2004; 7(4): 225-230.
- Duyan V, Gelbal S. Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nin Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Turkish Journal of Geriatrics* 2013; 16(2): 202-209.
- Evers C, Ploeg J, Kaasalainen S. Case Study of the Attitudes and Values of Nursing Students Toward Caring for Older Adults. *Journal of Nursing Education* 2011; 50(7): 404-409. (abstract).
- Fagerberg I, Ekman SL. Caring for Elderly Patients: A Longitudinal Study of Swedish Nursing Students' Narratives. *Health Care in Later Life* 1998; 3(4): 258-271. (abstract).
- Fitzgerald JT, Wray LA, Halter JB ve ark. Relating Medical Students Knowledge, Attitudes, and Experience to An Interest in Geriatric Medicine. *Gerontologist* 2003; 43: 849-855.
- Giardina Roche C, Black ME. Attitudes of Diploma Student Nurses Toward Adult Clients. *J Nurs Educ* 1990; 29(5): 208-14. (abstract).
- Güven ŞD, Ucakan Muz G, Efe Ertürk N. Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Bu Tutumların Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 15(2): 99-105.
- Happell B. Nursing Home Employment for Nursing Students: Valuable Experience or A Harsh Deterrent? *Journal of Advanced Nursing* 2002; 39: 529-36.
- Holroyd A, Dahlke S, Fehr C ve ark. Attitudes Toward Aging: Implications for A Caring Profession. *J Nurs Educ* 2009; 48(7): 374-80. (abstract).
- Hughes NJ, Soiza RL, Chua M ve ark. Medical Student Attitudes Toward Older People and Willingness to Consider A Career in Geriatric Medicine. *Journal of The American Geriatrics Society* 2008; 56(2): 334-338.
- Hweidi IM, Al Obeisat SM. Jordanian Nursing Students' Attitudes Toward The Elderly. *Nurse Education Today* 2006; 26: 23-30.
- Karadakovan A. Yaşlı Sağlığı ve Bakım. 1.Baskı. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi. Özyurt Matbaacılık; 2014.
- Kearney N, Miller M, Paul J ve ark. Oncology Healthcare Professionals' Attitudes Toward Elderly People. *Annals of Oncology* 2000; 11: 599-601.
- King BJ, Roberts TJ, Bowers BJ. Nursing Student Attitudes Toward and Preferences for Working with Older Adults. *Gerontology & Geriatrics Education* 2013; 34(3): 272-291.

- Kogan N. Attitudes Toward Old People: The Development of A Scale and An Examination of Correlates. *The Journal of Abnormal and Social Psychology* 1961; 62(1): 44-54.
- Kulakçı H. Hemşirelik Lisans Programı Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Düşüncelerinin ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *DEUHYO ED* 2010; 3: 15-22.
- Lee Y. Measures of Student Attitudes on Aging. *Educational Gerontology* 2009; 35: 121-34.
- Lovell M. Caring for The Elderly: Changing Perceptions and Attitudes. *J Vasc Nurs* 2006; 24: 22-26.
- McKinlay A, Cowan S. Student Nurses'Attitudes Towards Working with Older Patients. *Journal of Advanced Nursing* 2003; 43(3): 298- 309.
- Oyetunde MO, Ojo OO, Ojewale LY. Nurses' Attitude Towards The Care of The Elderly: Implications for Gerontological Nursing Training. *Journal of Nursing Education and Practice* 2013; 3(7): 150-158.
- Rogan F, Wyllie A. Engaging Undergraduate Nursing Students in The Care of Elderly Residents in Australian Nursing Homes. *Nurse Education in Practice* 2003; 3: 95-103.
- Shoemaker AF, Bowman SS, Lester TG. Gerontological Nursing Education: A Professional and Personal Challenge for Future Baccalaureate Faculty and Students. *Educational Gerontology* 1998; 24(5): 491-507.
- Slevin OD. Ageist Attitudes Among Young Adults: Implications for A Caring Profession. *Journal of Advanced Nursing* 1991; 16(10): 1197-1205. (abstract).
- Soyuer F, Ünalın D, Güleser N ve ark. Sağlık Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Bu Tutumların Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilim Derg* 2010; 3(2): 20-25.
- Söderhamn O, Lindencrona, C, Gustavsson SM. Attitudes Toward Older People Among Nursing Students and Registered Nurses in Sweden. *Nurse Education Today* 2001; 21: 225-229.
- Trehanre G. Attitudes Towards The Care of Elderly People: Are They Getting Better? *Journal of Advanced Nursing* 1990; 15(7): 777-781.
- Wang CC, Liao WC, Kao MC ve ark. Taiwanese Medical and Nursing Student Interest Levels in and Attitudes Towards Geriatrics. *Ann Acad Med Singapore* 2009; 38: 230-236.
- Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010; 3(2): 35-53.